

من یرد الله به خیر ا یفقهه

فی الدین .

(حدیث شریف)

"کسی که خداوند به وی اراده خیر فرماید

او را در امور دین دانشمند می سازد"

فقه اسلامی

رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ○
وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ○ وَأَخْلِلْ عُقْدَةَ
مَنْ لِي سَانِي ○ يَفْقَهُوا قَوْلِي ○
(قرآن کریم)

"ای زما پروردگاره! زما سینه را پراخه کره!
او زما امر (درسالت) راته آسان کره! او زما
له ژبی خخه غوته پرانیزه! چی (خلک) زما په
خبرو (نبه) وپوهیږي."

اپریل 2025

رمضان / شوال

شماره سه صد و سی دو

پروفیسور دکتور عبدالستار سیرت

تفکر در فضیلت و مفهوم روزه رمضان المبارک

بسم الله الرحمن الرحيم

نفس از عذاب خداوند از طریق اجرای اوامر و اجتناب
نواهی او تعالی است.

متصل این آیه مبارکه آیات کریمه 184 - و- 185 سوره
البقره برخی از احکام و فضائل روزه ماه مبارک رمضان را
بیان میکند:

ایما معدودات، فمن کان منکم مریضا أو علی سفر - إلى
آخر آیه 185 - و لعلکم تشکرون.

روزهای معین شمرده شده (روزه دارید ماه رمضان را) و
هر که از شما مریض باشد یا درحالت سفر، به شمار آن ایام
از روزهای دیگر (غیر رمضان) روزه بگیرد، و بر
کسانیکه توان روزه ندارند ادای فدیة لازم است، یعنی
طعام روزانه یک مسکین در مقابل هر روز روزه، و
کسیکه از روی نیکی و خیر در مقدار فدیة بیفزاید به وی
بهرتر است، و اینکه روزه بگیرد بخیر شما است اگر شما
بدانید.

ماه رمضان ماهی که در آن قرآن فرو فرستاده شده،
رهنمای مردمان و دلائل روشن از رهنمائی و امتیاز حق و
باطل، پس هر که از شما دریابد ماه رمضان را باید که آنرا
روزه بگیرد و هر کس که مریض باشد یا در سفر، بشمار آن
ایام از روزهای دیگر روزه بگیرد، خداوند به شما اراده
آسانی دارد نه دشواری، و برای اینکه شمار ایام روزه را
تکمیل کنید، و برای اینکه خداوند را به عظمت یاد
نمائید به آنکه شما را هدایت فرمود، و باشد که شما
شکر گزار گردید ختم ترجمه معنای دو آیت کریمه 184 و
185 سوره البقره).

صوم یا صیام یا روزه ماه مبارک رمضان بمعنی امساک یا
خود داری و باز داشتن نفس انسانی از مقتضیات طبیعی
خوردن و نوشیدن و مقاربت جنسی در خلال ظرف زمانی
یکروز کامل (از مطلع صبح تا غروب آفتاب) در طول یکماه
رمضان (ماه نهم سال هجری قمری) است، و کلمه رمضان و
رمض ورمضاء مفهوم شدت گرمی یا گرمی سوزان را افاده
میکند که حالت گرسنگی و تشنگی ناشی از روزه به آن
ارتباط میابد.

فرمان الهی که روزه ماه مبارک رمضان را بحیث یکی از ارکان
اسلام بر ذمه مسلمین فرض گردانیده آیه کریمه 183 سوره
البقره است:

یا ایها الذین آمنوا کتب علیکم الصیام کما کتب علی الذین
من قبلکم لعلکم تتقون.

ای مؤمنان! روزه بر شما فرض گردید چنانکه فرض شده بود
بر آنانکه قبیل از شما بودند، تا باشد که پرهیزگار (با تقوی)
شوید.

خطاب این آیه مبارکه به مؤمنان و ختم آن به تقوی حقیقت
روزه را تمثیل میکند و این میرساند که روزه بر اساس ایمان
گرفته می شود و هدف آن رسیدن به مرتبه تقوی یعنی وقایه

تفکر در فضیلت /

آیه مبارکه 187 سوره البقره بازهم احکام دگری از روزه رمضان را بیان می کند:

أحل لكم ليلة الصيام الرفث إلى نسائكم، هن لباس لكم وأنتم لباس لهن..... إلى آخر الآية.

ترجمه معنای آیه مبارکه: حلال شد برای شما در شب روزه مباشرت با زنان تان، آنها لباس عفت و کمال شما و شما جامه سترو عفت آنها هستیید (تعبیر لطیف قرآنی در باره زن و مرد بحیث لباس همدگر دلیل شدت پیوستمیان آنها است و اینکه هر یک موجب زینت و کمال و سترو عفت یکدیگر می باشد) خداوند دانا دانست که شما (در مباشرت با زنان در شب رمضان) با خیانت و نافرمانی خویشتن را در گناه می افکنید پس خداوند شما را به لطف پذیرفت و از گناه شما در گذشت و اکنون روا است که در شب رمضان با زنان مباشرت کنید (قبل برآن آمیزش با زنان بعد از افطار و خواب در شب روزه روا نبود) و بخواهید آنچه را که خداوند بشما مقدر فرموده است، و بخورید و بنوشید تا آنگاه که رشته سفیدی صبح از تار سیاهی شب در سپیده دم پدیدار گردد، سپس روزه را به اتمام رسانید تا اول شب، و با زنان هنگام اعتکاف در مساجد مباشرت نکنید، این حدود خداوند است و به آن از در مخالفت و تجاوز نزدیک نشوید، خداوند آیات خود را برای مردم اینگونه بیان می کند تا باشد که ایشان پرهیزگار شوند. (1) { 1- ترجمه معانی چهار آیه مبارکه سوره بقره از ترجمه عبدالستار سیرت. }

تفکر در متن و آفاق این آیات مبارکه به ارتباط روزه ماه مبارک رمضان مطالب بزرگی را افاده می کند و برخی ازین مطالب عبارت اند از:

1- روزه بحیث یک فریضه دینی در ادیان قبل از اسلام به اشکال و اوقات مختلفی وجود داشته و در شریعت اسلامی بحیث رکنی از ارکان اسلام در طول یکماه قمری (رمضان) فرض شده است.

2- مظهر خارجی و شکلی روزه (خود داری از مفطرات سه گانه خورد و نوش و آمیزش جنسی) هدف اساسی تشریح روزه نیست بل روزه شاهد ایمان و عامل رسیدن به تقوی است.

3- احکام روزه، عملی و قابل اجرا است و مؤمن مکلف و دارای صحت و در حالت اقامت بخوبی میتواند روزه بگیرد.

4- بیان مظاهر تسهیل و آسانی در روزه از طریق اجازه افطار برای مریض، مسافر، زنان حامله و حالت شیردادن و مریضی ماهانه و عذر ولادت و اعمال شاقه، و فدیة پیران و ناتوانان و مریضان دائمی و آنهم با تقدیم طعام و اعاشه یک مسکین به عوض روزه یکروز، به وسیله این فدیة روزه داریکه به عوض محرومیت از خورد و نوش یکروز اجازه افطار میابد مکلف شده است به غرض جبران آن به محروم دگری خورد و نوش تهیه نماید و صلہ ترحم میان وی و بینوایان برقرار گردد.

5- ماه رمضان که روزه در آن فرض شده است ماه نزول بزرگترین نعمت خداوند یعنی قرآن کریم و کلام بر حق خداوند است، روزه این ماه در حقیقت بارزترین مظهر شکران آن نعمت بزرگ را تمثیل می کند.

6- وقت امساک و افطار از مطلع بامداد تا غروب آفتاب تعیین شده و روزه فقط در روزهای رمضان مطابق احکام شرعی گرفته می شود اما شبهای رمضان با داشتن فضائل، برای حیات عادی روزه داران میسر بوده و قرآن کرم آزادی آمیزش میان زنان و شوهران را در شب های رمضان با تعبیر زیبا و لطیفی افاده می کند و میفرماید که همسران لباس زینت و عفت یکدیگر اند.

7- در اواخر رمضان شبی بنام (شب قدر) وجود دارد و عبادت آن به تعبیر قرآن کریم بهتر از عبادت هزار ماه خوانده شده است (سوره القدر) شب قدر یعنی شب دارای قدر و منزلت بزرگ و یا شب تقدیر امور و مقدرات بندگان از طرف پروردگار شان.

8- ماه رمضان ماه تفکر و خلوت رسول اکرم-صلی الله علیه وسلم- در غار حراء و آغاز نبوت و بعثت شان درین ماه مبارک بوده است.

این افکار و مطالب مربوط بروزه برخی از هدیای روشن قرآن کریم است، اما در دبستان حدیث مبارک نبوی-صلی الله علیه وسلم- ارشادات متعدد و تفصیل احکام و فضائل روزه ماه مبارک رمضان وارد شده و فقه اسلامی نیز در تمام مذاهب فقهی احکام روزه را ضمن ابواب و کتاب های جداگانه بیان و شرح نموده است. از مجموعه

تفکر در فضیلت /

احادیث مبارک قولی و فعلی رسول الله - صلی الله علیه و سلم - من بخش های از یک حدیث مبارک قدسی را درین باب از صحیح البخاری انتخاب می نمایم (حدیث قدسی آنست که رسول الله صلی الله علیه و سلم آنرا از قول و از جانب پروردگار شان ذکر می کنند):

عن أبي هريره - رضی الله عنه - عن النبي - صلی الله علیه و سلم - قال : يقول الله - عزوجل - الصوم لي و أنا أجزی به - يدع شهوته و أكله و شربه من أجلی , و الصوم جنه , و للصائم فرحتان , فرحه حين يفطر , و فرحه حين يلقى ربه .

روایه دیگر: الصيام جنه , فلا يرفث ولا يجهل و إن امرؤ قاتله أو شاتمه , فليقل: إني صائم , مرتين .

بروایت ابو هریره - رضی الله عنه - رسول الله - صلی الله علیه و سلم - گفتند : خداوند - عزوجل - میفرماید : روزه برای من است و من به آن پاداش میدهم , (بنده من) شهوت و خورد و نوش خود را بخاطر من ترک میدهد , و روزه سپر و قایه (از آتش دوزخ) است , روزه دار دو فرحت و خوشی در انتظار دارد , یک خوشی هنگام افطار او و فرحت دیگر آنگاه که به بارگاه پروردگار شرف حضور میابد .

روایت دیگر: روزه و قایه (از آتش دوزخ) است پس روزه دار نباید به فحش گوئی و ناسزا پردازد و یا مانند مردم بیدانش مرتکب جدال ناحق و حماقت گردد , و (حتی) اگر کسی باوی (روزه دارد) بنای جنگ و قتال داشته باشد و یا بوی دشنام دهد , درین حالت بگوید : من روزه دارم , من روزه دارم .

این حدیث مبارک قدسی که به عبارات مختلف در تمام کتب صحاح ذکر شده است یک امتیاز خاص روزه ماه مبارک رمضان را نسبت به سایر عبادات مختلف میسراند و آن اینکه خداوند - عزوجل - روزه را بخود تخصیص داده و میفرماید که : روزه برای من است , در حالیکه همه عبادات خاص برای خدا است پس تخصیص روزه چه توجیه دارد ؟

وجه این تخصیص در آنست که در اجرای هر عبادت دیگر امکان اعتبار ریا و خود نمائی وجود دارد و ممکن است که عبادت از مجرای خالص (ایپاک نعبد و ایپاک نستعین - خاص ترا می پرستم و خاص از تو یاری میجوییم) احیانا منحرف شود اما روزه یگانه عبادتی است که سر آن فقط میان

بنده و پروردگار او است و اعمال نمایش و ریا در آن راه ندارد .

منع اعمال ناشایسته و فحش و ناسزا گفتن برای روزه دار این مفهوم را ندارد که اعمال مذکور در غیر روزه جواز دارد اما تخصیص روزه به اجتناب ازین اعمال میسراند که روزه سطح اخلاق روزه دار را مخصوصا بمدارج عالی ارتقا میدهد و فضائلی که هر مسلمان در هر وقت باید به آن متصف باشد در روزه آن فضائل مخصوصا مؤکد گردیده است .

تفکر در اینکه خداوند حکیم بندگان مؤمن خود را بخاطر روزه از امور طبیعی و مشروع خورد و نوش و آمیزش جنسی در خلال روز های یکماه در طول یکسال منع میفرماید در حالیکه این امور به صورت طبیعی و در چوکات شرعی همیشه مشروع و بل مسنون و حتی در حالات ضرورت شدید واجب پنداشته می شود , تفکر در اسرار این تشریح بزرگ اسلامی بخوبی میسراند که روزه ماه مبارک رمضان در حقیقت یک وقفه سالانه حساب میان خدا و بنده و میان بنده و نفس او است , خداوند نعمت های مشروع و حلال خود را در حالت روزه منع میفرماید تا روزه دار از قید خواهشات نفس و شهوات خود مؤقتا خود را برهاند و به سیر نفس

خودباندیشد که آیا شر اماره بالسوء (در حرکت است و یا بطرف خیر (نفس مطمئنه) بر میگردد ؟ نفس انسانی که خویشتن را در برابر نعمت های مشروع در بازداشت می بیند به ارتباط ممنوعات دائمی و محرمت شرعی چه موقف دارد ؟ آیا شکرانه رزق حلال و نعمت های مشروع , وی را از محرمت و رزق حرام دور داشته است و یا سرحد حلال و حرام بهم آمیخته و برهم خورده است ؟

او (روزه دار) که مؤقتا به گرسنگی و تشنگی مواجه میگردد آیا در فکر آن هموعان خود شده است که همیشه در حالت فقر و گرسنگی بسر می برند ؟

این برخی از سوالاتی است که تفکر در مفهوم روزه جواب آنرا در بر دارد , و روزه دار در حالیکه صبر و تحمل و مقاومت در برابر خواهشات نفس را تمرین می نماید احساس درد فقر و محرومیت فقراء د رضمیر او تحریک می شود .

تفکر در فضیلت /

سؤال مهم دیگر اینست که آیا مفهوم خود داری و بازداشت در روزه صرف مربوط خوردن و نوشیدن و رابطه جنسی است و یا سائر اعضای داخلی و خارجی انسان در روزه سهم دارند؟ در جواب این سوال از دروس این حدیث صحیح البخاری بروایت ابی هریره-رضی الله عنه- استفاده می کنیم:

رسول الله-صلی الله علیه وسلم- فرموده اند: «من لم يدع قول الزور والعمل به فليس لله حجه في أن يدع طعامه وشرابه- کسیکه گفتار دروغ و بهتان و کار بستن به آنرا ترک نکند خداوند محتاج آن نیست که وی نان و آب خود را ترک نماید» . یعنی روزه آن روزه دار بدرگاه خداوند قابل قبول نیست که نان و آب خود را ترک نموده اما دروغ و بهتان و کار بستن به آنرا ترک نکرده است.

امام ابو حامد غزالی در کتاب معروف خود (إحياء علوم الدين) روزه روزه داران به سه درجه تصنیف می کند: روزه عام، روزه خاص، روزه أخص خاص، روزه عام یا عمومی باز داشت نفس و شهوت است، روزه خاص یا خصوصی باز داشتن گوش و چشم و زبان و دست و پای و سائر اعضای انسان از همه گناهان است، اما روزه أخص خاص یا خاص ترین برکندن دل از مقاصد پست دنیوی و دل بستن برضای پروردگار دلها است.

حیف آن خواهد بود که روزه را تنها خود داری از مطالب نفس و شهوت در چوکات خورد و نوش و آمیزش جنسی به بینیم و به این تفکر نرسیده باشیم که روزه یک تکان سالانه حساب و یک خانه پاکی سالانه نفس بشری است که حیات ظاهر و باطن انسانرا برای یکسال کامل از همه آلودگی ها پاک می سازد و رابطه انسانرا با خودش، با پروردگارش و با برادر و خواهرش (انسان دیگر) درکمال امانت و وفا تجدید می نماید.

خداوند بزرگ بما رشد و هدایت و قدرت تفکر عنایت فرماید تا از دروس روزه در تزکیه نفس و تهذیب اخلاق و پاکی جسم و جان و احساس هموعی استفاده نمائیم و قدمی به مرتبه تقوی نزدیکتر شویم.

والله المستعان وهو ولي التوفيق.

ثبوت هلال ماه رمضان

مسلمانان با مذاهب و اقوام مختلف ماه مبارک رمضان را استقبال و رمضان مبارک را یکی از ارکان اسلام می شناسند. اما در ثبوت هلال رمضان با هم مشکلات و اختلاف دارند.

عدهٔ اعتماد کامل به رویت هلال با چشم دارند و حساب فلکی را نمی پذیرند و عدهٔ حساب فلکی را نسبت به دیدن با چشم رجحت می دهند و گروه سوم از مراجع دینی و یا از کشورهای اسلامی در اعلان رمضان متابعت می کنند. امسال اکثریت کشورهای عربی اول رمضان را پنج شنبه 17 می اعلان کردند و دلیل شان عدم ثبوت هلال بروز چهارشنبه 16 می بود و اما در امریکا و ترکیه و یک عده از کشورهای شرق اروپا مثل پولند و بعضی ولایات المان روز چهارشنبه 16 می را اول روزه اعلان کردند.

چرا مسلمانان به یک روش برای ثبوت هلال متفق النظر نیستند و آیا مسائل مذهبی و اختلافات سیاسی در میان است؟

استاد علم فلک و قیژیک در اردن می گوید ممکن است برای چند هزار سال آینده آغاز سال سال قمری را اعلان کرد نه فقط برای یک سال و یا دو سال و در حساب فلکی هیچیک با هم اختلاف ندارند و می توان ثبوت هلال را کرد و اختلافات در وقت نزدیک از بین برداشته خواهد شد. استاد تفسیر در پوهنتون ازهر می گوید: اختلاف در دائره اجتهاد باقی می ماند و فقها در اثبات هلال با هم اختلاف نظر دارند، یک گروه دیدن با چشم و شهادت دو انسان عادل را شرط می دانند و گروه دیگر شرط میگذارند که جماعت بزرگ هلال را ببینند.

در سال 2007 بین کشورهای اسلامی در ثبوت هلال شهر ذی الحجه اختلاف بزرگ پیش شد و تنها عربستان آنرا اعلان نمود. عربستان و بعضی کشورهای عربی 19 دیسمبر را روز اول عید اعلان کردند اما پاکستان و کشورهای دیگر جمعه 21 دیسمبر را اول عید اعلان کردند.

ثبوت هلال رمضان /

در عراق آیت الله اعظم سیستانی روز جمعه 21 دیسمبر را روز اول عید اعلان کرد و اما مقتدی صدر روز پنجشنبه 20 دیسمبر را اول عید اعلان نمود.

بعض زعما در جهان اسلام می خواهند مرجع تقلید و صاحب صلاحیت اعلان عید و روزه باشند.

دارالافتاء مصری اعلان کرد که بزودی قمر اسلامی به هدف وحدت ماه های قمری پرتاب خواهد شد و در آسمان کشورهای اسلامی قرار خواهد گرفت و عید و روزه در جهان اسلام توحید می یابد.

عربستان سعودی و الازهر دو مرجع بزرگ برای مسلمانان بودند اما مرجعیت شانرا تقریباً از دست دادند.

شیخ ازهر از کوتادی خوانین نظامی مصر تأیید کرد و قتل هزارها جوان و علمای اسلام را توسط جنرال سیسی شرعی و قانونی دانست و شهداء را خوارج اعلان کرد و از استبداد سیاسی و ظلم حمایت نمود. بعد از این تأیید مطلق علمای جید جهان اسلام ازهر را بصفته قبله مسلمانان نمی پذیرند و کوشش دارند بعد از شکست انقلاب عسکری ازهر را اصلاح کنند.

عربستان سعودی از نظامهای استبدادی در جهان عرب خصوصاً مصر حمایت کرد و نهضت های اسلامی و اتحاد بین المللی علمای اسلام را بصفته حرکت افراطی و تروریستی شناخت و در نتیجه آن مقام عالی اسلامی خود را از دست داد و ترکیه جای ازهر و سعودی را گرفت.

مسلمانان شیعه نیز به مرجعیت واحد معتقد نیستند و هر گروه از یک مجتهد و مرجع دینی پیروی می کند و ما مثال آنرا در عراق دیدیم.

مسلمانان نباید اختلاف روزه و عید را سبب تفرقه سازند و هر مسلمان در هر کشور که زندگی دارد با مسلمانان آنجا یکجا روزه بگیرند و عید کنند. مساجد افغانی در امریکا لازم است عضویت شورای عالی مساجد امریکا را بپذیرند و با جمع مسلمانان در امریکا یکجا روزه و در یک وقت عید نمایند

برای مطالعه نظریات دانشمندان اسلامی به بی بی سی 17 می قسم عربی مراجعه فرماید.

شخص مریض و کهنسال در ماه رمضان

در فقه اسلامی مریض از خود در عبادات و معاملات احکام خاص را دارد و دین اسلام دین رحمت بوده شرایط زمان و مکان و حالت شخص را در مسائل عبادات مد نظر گرفته است. در فقه حنفی، فقهای حنفی احکام مریض را بصورت مفصل شرح داده اند و مهمترین کتاب در احکام اشخاص مریض کتاب (احکام المریض) تألیف علامه شیخ احمد بن ابراهیم بن خلیل معروف به ابن تاج الدین الحنفی - 1007 - 1060 هجری است که برادر محترم دکتور محمد سرور محمد مراد بلخی این کتاب را تحقیق نموده و دکتور احمد الحجی الکردی متخصص در موسوعه فقهی آنرا مراجعه کرده و وزارت اوقاف و شئون اسلامی کویت این کتاب را به چاپ رسانده. در این رساله فصل رمضان و شخص مریض را بطور خلاصه ترجمه می کنیم و در نهایت فتوا های مجتهدین معاصر را می آوریم.

کتاب الصوم (کتاب روزه) :

اگر شخصی ترس داشت که روزه درد چشم اش را زیاد می سازد و یا روزه تب ویرا زیاد میکند، پس افطار کند (یعنی روزه نگیرد) زیرا روزه ویرا به هلاکت نزدیک می سازد و می گویند که مریضی که می تواند روزه نگیرد آن شخص است که قادر نباشد که ایستاده نماز ادا کند * دیده شود: فصول للعمادی: ورقه 338 مخطوط در دار الکتب المصریه.

معرفت زیاد شدن مرض: انسان خودش می تواند درک کند که آیا روزه مرض اش را زیاد میکند یا نه؟ و یا به گفته داکتر معالج عمل کند.

اگر از مریضی خوب شد و لیکن ضعیف باقی ماند و ترس در آن باشد که دوباره مریض می شود اگر روزه بگیرد و افطار نکند و داکتر برایش این را بگوید که روزه حالت ضعیفی اش را زیاد می سازد و خطر بر نفس وی است می تواند روزه نگیرد * دیده شود: خلاصه الفتاوی: لظاهر بن عبدالرشید البخاری جزء 1/ 265 طبع پاکستان.

اگر کسی را حشرات نیش زد (مثل گزدم) و مجبور شد که دواء بنوشد، می گویند که اگر نوشیدن دواء برایش

خداوند برایش اجازه نگرفتن روزه را داده است و خودش برای خود ضرر می‌رساند.

فتواهای مجتهدین معاصر در موضوع رمضان و

شخص مریض

جواب مرحوم دکتر شیخ یوسف القرظاوی

سؤال: آیا سوزن که در ورید و عضلات داخل میشود و همچنان در مقعد و استعمال مرهم در زخم و زخم بواسیر و غیره روزه را باطل می‌سازد؟

جواب: هیچکس نیست که در فهم و معنی رمضان جاهل باشد، روزه یعنی امتناع از خوردن و نوشیدن و نزدیک شده به زنان است و همین امور در قرآن کریم به نص صریح آمده است و همچنان آنچه در روزه ممنوع است از آن همه اطلاع دارند و حکمت از روزه اظهار عبودیت به خالق می‌باشد و هم ترک شهوات جنسی برای بدست آوردن رضای خالق سبحانه و تعالی. در حدیث شریف قدسی آمده که: { کل عمل ابن آدم له الا الصوم فانه لی، و انا اجزی به، یدع طعامه و شرابه و شهوته و اجلی * روایت نموده البخاری * تمام عمل ابن آدم برای خودش است بغیر از روزه که برای من است و من جزای آنرا میدهم، از طعام و شراب و شهوت خود را بخاطر من میگذرد. }

واضح شد و دیدیم که گرفتن پیچکاری با تمام انواع و اقسام آن و استعمال مرهم و امثال آن چنانکه سؤال کننده از آن سؤال کرده در زبان و عرف خوردن و نوشیدن نیست و همچنان منافی مقصد شارع در باره ای روزه نمی‌باشد، پس روزه را باطل نمی‌کند.

جای تشدد و شدت نمودن در آن امری نیست که خداوند در آن حرج را نیآورده است و خداوند در آیت صیام می‌فرماید: { یرید الله بکم الیسر ولا یرید بکم العسر * البقره: 185 * خداوند اراده آسانی را برای شما نموده و اراده سختی را ننموده است. }

ابن حزم می‌گوید: زرق دوا یا پیچکاری روزه را ناقص نمی‌سازد و نه چکاندن قطره در گوش و نه در بینی و نه استنشاق اگر به حلق برسد و نه مضمضمه - شستن بینی - اگر به حلق برسد بغیر قصد و نه سرمه و نه غبار و گرد آرد

فائده داشت آنرا بخورد. * دیده شود: عمده الرعايه للکنوی ص: 17.

اگر بالای شخصی روزه قضائی باشد تا وقتیکه به سن شیخ فانی برسد و قضائی روزه نگرفته باشد بروی فدیة نیست.

مریض و مسافر اگر در شب رمضان نیت نکرده باشند و بعد از طلوع فجر نیت کنند در نزد امام محمد و امام یوسف صحت دارد * دیده شود: فتاوی قاضیخان 1 / 202 و جامع الفصولین 2 / 169.

کسیکه در ماه رمضان تمام رمضان و یا چند روز رمضان بی‌هوش شود بلایش قضائی است * دیده شود: جامع الفصولین 2 / 168.

اگر کسی نذر کرده باشد که در ماه رجب روزه می‌گیرد، اگر قبل از آن - ماه رجب - مریض شود و یا به حالات جنون برسد و ماه بگذرد و بعد از آن صحت یابد و یا عاقل شود در نزد ابو حنیفه قضائی دارد و اگر نان بخورد و در همان روز صحت یابد باقی روز را نخورد * دیده شود فصول الاحکام، للعمادی ورقه 339 و جامع الفصولین 2 / 168، 160.

زنیکه خواب باشد و یا بمرض جنون گرفتار شود و شوهرش با وی جماع کند بلایش قضائی روزه است و کفاره ندارد و امام زفر می‌گوید که روزه اش فاسد نمیشود * دیده شود فتاوی قاضیخان 1 / 309.

کسیکه اجازه دارد که در ماه رمضان روزه نگیرد لیکن قضائی آنرا بعدا بگیرد:

امام سید سابق در کتاب خود بنام (فقه السنه جزء اول) می‌نویسد که: برای مریض مباح است که روزه نگیرد چنانکه خداوند می‌فرماید: { و من کان منکم مریضا أو علی سفر فعدّه من آیام آخر * البقره: 185 کسیکه از شما مریض باشد و یا در سفر از روزهای بعدی روزه بگیرد. } در المعنی آمده که: « از سلف صالح روایت شده که هر نوع مرض حتی از درد ناخن را شامل است زیرا آیه شریفه به معنی عام آمده است. و بغیر از مرض کسیکه تشنه گی شدید برایش پیش شود که ترس از حیات باشد لازم است که افطار کند اگر چه مقیم باشد و بعدا قضائی بگیرد. }

در همین کتاب آمده که: اگر مریض روزه بگیرد و مشقت را تحمل کند، روزه اش صحیح است مگر کراهیت دارد زیرا

مسکین را نان بدهد و بروی قضائی نیست * الدار قطنی و الحاکم. و به همین معنی امام بخاری می گوید: (در حق شیخ کبیر، پیر سال خورده و امثال ایشان این آیه نازل شده است: و علی الذین یطیقونه فدیة طعام مسکین فمن تطوع خیرا فهو خیر له * بقره: 184 کسانیکه برای شان روزه دشوار باشد، فدیة که عبارت از طعام یک مسکین است بدهد و اگر کسی از اندازه ای طعام زیادتر بدهد برایش بهتر است).

مرد و زن سال خورده و مریضیکه امید صحت مندی اش نباشد همه این ها روزه نگیرند و در مقابل هر روز یک مسکین را طعام بدهند.

سؤال: شخص مریض که چندین عملیات جراحی نیز شده است و داکتران معالج ویرا از گرفتن روزه منع کرده اند، آیا صدقه بدهد در مقابل هر روز از رمضان؟ و آیا می تواند پول نقد در عوض طعام برای فقراء بدهد یا نه؟ جواب: اهل علم متفق اند که شخص مریض اجازه دارد که روزه نگیرد چنانکه خداوند در سوره بقره آیه 185 فرموده است.

پس اجماع در جواز آن است که شخص مریض روزه نگیرد. لیکن باید بدانیم که کدام مرض سبب نگرستن روزه میشود؟

مرضیکه روزه آنرا شدت بخشد و یا علاج آنرا تأخیر نماید و یا اینکه شخص مریض مشقت را در نتیجه مرض و روزه متحمل شود که نتواند بکار خود برسد کاریکه از آن مصارف خود را بدست می آورد این نوع مرض باعث می شود که مریض روزه نگیرد.

حالت مرض بکدام صورت و ترتیب دانسته میشود یا اندازه میگردد؟

به تجربه خود شخص و یا اینکه داکتران مسلمان و با اطمینان و متخصص در تخصص خود و امین در دین خود مریض را بگویند که روزه سبب زیادت مرض او می شود، پس مریض روزه نگیرد. و اگر مریض قبول کند که روزه بگیرد و درد و مرض را متحمل شود یک عمل مکروه را انجام داده است زیرا به ضرر خود عمل میکند و اجازه ایکه خداوند عطا نموده از آن استفاده نمیکند در حالیکه اگر روزه بگیرد، روزه اش صحیح است لیکن در

و نه حناء و نه عطر و نه اینکه مگس در حلق داخل شود تا آخر. و ابن حزم ادامه داده می گوید: خداوند ما را منع نموده در روزه از خوردن و نوشیدن و جماع، و قی نمودن به قصد و معصیت و مانعی دانیم خوردن و نوشیدن را از طریق دبر و گوش و بینی و جراحت در شکم و سر و منع نشدیم قطعا از رسیدن چیزی در بطن بغیر از خوردن و نوشیدن.... (یعنی از راه طبیعی آن که دهن است).

و ابن تیمیه می گوید: کحل - سرمه - و حقن - پیچکاری - و قطره چکان و وصول دواء داخل شکم از طریق جراحی و غیره معلوم می شود که روزه را باطل نمی سازد و روزه از مسائل دین است که اگر مردم به معرفت آن بطور عام و خاص می داشتند و اگر این امور از جمله محرّمات می بود که خداوند حرام نموده است بر رسول اکرم صلی الله علیه و سلم واجب می بود که توضیح می داد و اگر رسول الله صلی الله علیه و سلم بیان میکرد صحابه به امت ابلاغ می کردند مثلیکه دیگر امور شریعت را ابلاغ نمودند.

مرد و زن سالخورده (سالمند) در رمضان

سؤال: آیا شخص سالخورده و پیر در رمضان روزه نگیرد و اگر نگیرد به او چه واجب می گردد؟

جواب: مرد و زن سالخورده و پیر که روزه ایشانرا زحمت میدهد و برای شان مشقت است اجازه است که روزه نگیرند و همچنان مریضیکه درمان وی ممکن باشد.

مریضیکه داکتران تشخیص کنند که مرض او مزمن است اجازه دارد که روزه نگیرد و همه ایشان (سالخورده و مریض) در مقابل نگرستن هر روز از رمضان فدیة بدهند که فدیة عبارت از طعام دادن یک مسکین در هر روز است و این آسانی

را خداوند آورده است چنانکه در سوره بقره آیه 185 می فرماید: {یرید الله بکم الیسر ولا یرید بکم العسر} * خداوند برای شما آسانی را می خواهد و نه سختی را و در سوره الحج آیه 78 می فرماید: {وما جعل علیکم فی الدین من حرج} * در دین برای شما حرج نیست، و نساخت در دین برای شما هیچ تنگی}.

حضرت عبد الله بن عباس رضی الله عنهما می گوید: اجازه است که پیر و سالخورده روزه نگیرد و در مقابل هر روز یک

دوم: عدت وفات شوهر: «و الذین یتوفون منکم و یذرون أزواجاً یتربصن بأنفسهن أربعة أشهر و عشرأ» (البقرة: 234). و کسانی که از جمله شما بمیرند و زنانی از خود بجا گذارند آن زنان تا مدت چهار ماه و ده روز از شوهر خود داری کنند.

سوم: عدت صغیره و حامل: «و الی یسن من المحیض من نسائکم إن أرتبتم فعدتهن ثلاثة أشهر و الی لم یحضن و أولت الأحمال أجلهن أن یضعن حملهن» (الطلاق: 4). و آنانکه نومید شدند از حیض از جمله زنان شما اگر به شبهه افتاده اید پس عدت ایشان سه ماه است و آنانکه بسن حیض نرسیده اند نیز عدت ایشان سه ماه است و خداوندان حمل عدت ایشان آن است که بنهند حمل خود را. یعنی تا اینکه ولادت صورت گیرد.

جواب سؤال شما: بلی عدت دارد و در فقره سوم شرح شد. مرجع: الدكتور وهبة الزحیلی «الوجیز فی الفقه الإسلامی» جزء سوم، فصل العدة.

ماه مبارک رمضان ، ماه عبادت و توبه از گناهان است. ماه رمضان ماه خیر و برکت و کمک به ناتوانان و فقرا میباشد. از شما هموطنان گرامی دعوت می شود تا در این ماه مبارک فقرا و مهاجرین و یتیمان کشور های اسلامی خصوصاً افغانستان عزیز را فراموش نفرماید.

نشر ثقافت اسلامی مسئولیت مشترک است ، از شما دعوت بعمل می آوریم که صدقات خود را به انجمن نشریه فقه اسلامی فرستاده داخل اجر شوید.

Mogaddedi Fazl Ghani
201 Washington Blvd # 104
Fremont , ca 94539
U.S.A
Tel (510) 979 – 9489
fazlghanimogaddedi@yahoo.com
Islaminfo.one

نتیجه رسیدن ضرر یک عمل حرام را مرتکب شده است و خداوند از عذاب بنده خود بی نیاز است و می فرماید که نفس های خود را نکشید و خداوند برای شما رحیم است . نساء: 29.

در این جا سؤال پیش می آید:

آیا مریض در بدل هر روز که روزه نگرفته صدقه بدهد ؟ باید دانست که مریضی دو نوع است:

مرض مؤقت که امید صحتمندی از آن است که در این نوع مرض دادن صدقه و فدیہ نیست و باید قضائی روزه گرفته شود چنانکه خداوند در سوره بقره آیات 184 185 می فرماید: فعدہ من ایام اخری * یعنی از ایام یا روزهای دیگر روزه گرفته شود. اگر یک ماه روزه نگرفته یک ماه قضائی بگیرد زمانیکه خداوند ویرا صحت میدهد و وقت و فرصت گرفتن را بدست می آورد. این حکم برای مریض مؤقت است. اما مرض مزمن یعنی دائمی، حکم آن مانند شخص سالخورده و کهنسال است اگر مرض وی قابل علاج و بهبودی نباشد و این امر به تجربه شخصی و یا به نظریه طبیب تشخیص میشود این شخص در مقابل هر روز که روزه نمی گیرد فدیہ بدهد و در نزد بعضی امامان مانند امام ابو حنیفه اجازه است که قیمت فدیہ را نقداً برای فقراء و مساکین و محتاجین بدهد.

سؤال از لندن

زنیکه شوهرش فوت کند و خودش دیگر حیض نداشته باشد. آیا این زن عدت دارد؟

العدة جمع عدد است و در شریعت قسمیکه فقهاء مذهب حنفی می گویند: مدت محدود برای انقضاء آنچه باقی مانده از آثار ازدواج .

حکم آن: عدت در شریعت واجب است نظر به قول خداوند سبحانه و تعالی.

اول: در مورد عدت طلاق: «و المطلقات یتربصن بأنفسهن ثلاثة قروء» (البقرة: 228). و زنانی که طلاق شده اند از ازدواج جدید خود داری نمایند تا آنکه سه بار عادت ماهوار بر آنان بگذرد.